

سازوکارهای پلیسی در مبارزه و پیشگیری از قاچاق مشروبات الکلی

(تاریخ دریافت ۱۳۹۹/۱۱/۱۵، تاریخ تصویب ۱۴۰۰/۰۳/۱۲)

علی صمدی اندزقی

چکیده

پدیده قاچاق مشروبات الکلی از جمله آشناترین پدیده‌هایی است که در سالهای اخیر در کانون توجه محققین و سیاستگذاران کشوری قرار گرفته است. تحقیقات و همچنین سیاستگذاری‌های مختلف در این خصوص منجر به تجربه‌های مختلفی شده است. آنچه که امروزه در جامعه ایران مشاهده می‌گردد حاکی از آن است که علیرغم مبارزه شدید با این پدیده و صرف هزینه‌های مالی و انسانی بسیار زیاد هنوز این پدیده شوم در جامعه خودنمایی می‌کند که نیازمند مطالعه و اخذ راهکارهای نوین می‌باشد. در همین راستا این پژوهش با هدف بررسی سازوکارهای پلیسی در مبارزه و پیشگیری از قاچاق مشروبات الکلی شکل گرفته است. طی سالهای متمادی واژه پلیس در قوانین و مقررات و نیز در افکار عمومی به طور کلی با مفهوم سرکوبی جرم و مجازات همراه بوده است، اما از آغاز سالهای دهه هفتاد میلادی، با پذیرش نهاد پیشگیری به عنوان قلمرو جدید سیاست کیفری در کنار قلمرو سنتی آن یعنی سرکوبی، بینش نوینی از مأموریت پلیس در جامعه مطرح شد. بر همین اساس بند ۸ ماده ۴ قانون نیروی انتظامی مصوب ۱۳۶۹/۴/۲۷ پیشگیری از وقوع جرم را از جمله وظایف نیروی انتظامی دانسته که به عنوان ضابط قوه قضاییه عهده دار انجام آن می‌باشد. به این شکل سازوکارهای متنوعی برای پلیس به منظور پیشگیری از وقوع جرم و جلوگیری از وقوع وضعیتهای خطرناک و جرم‌زا به وجود آمده است.

واژگان کلیدی: قاچاق، مشروبات الکلی، پیشگیری، سازوکار پلیسی

مقدمه

در جوامع در حال توسعه، حفظ و توسعه سرمایه انسانی مهم تر از سرمایه طبیعی و مادی است. بی شک سرمایه انسانی در شرایطی حفظ و موجب رشد و توسعه اخلاقی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی جوامع می گردد که پدیده بزهکاری و جرم آن را تهدید نکند. بنابراین برای تحقق سرمایه انسانی و حفظ آن، یکی از مهم ترین اقداماتی که دولت ها باید در برنامه های کلان خود لحاظ نمایند، مهار بزهکاری و جرم است. پیشگیری یکی از راهبردهای اساسی در حوزه کنترل اجتماعی است (ساداتی، ۱۳۹۰ ص ۲). از سوی دیگر تجربه دراز مدت نظام های جزایی حاکی از آنند که پیشگیری، کاهش قابل توجه را در نیروها و هزینه های مورد نیاز در کنترل اجتماعی در پی دارد. تدوین سیاست های غیرکیفری پیشگیری در سه مرحله پیش، حین و پس از وقوع جرم مطرح است. در هر سه مرحله، پلیس دارای نقش اساسی و محوری است. همچنین پلیس از طریق برنامه های پیشگیری از بزهکاری علاوه بر کاهش جرایم، درصدد کاهش ترس از جرم و بزه دیده شدن و تعدیل احساس ناامنی شهروندان نیز می باشد. با وجود این، واژه پلیس در قوانین و مقررات و نیز در افکار عمومی به طور کلی با مفهوم سرکوبی جرم و مجازات همراه بوده است، اما از آغاز سال های دهه هفتاد میلادی، با پذیرش نهاد پیشگیری به عنوان قلمرو جدید سیاست کیفری در کنار قلمرو سنتی آن یعنی سرکوبی، بینش نوینی از مأموریت پلیس در جامعه مطرح شد (ساداتی، ۱۳۹۰ ص ۲). در ایران شواهدی حاکی از شیوع بالای مصرف الکل در میان جوانان و دانشجویان وجود دارد. لذا با توجه به این آمار در ایران اسلامی و پیامدهای روانی - اجتماعی آن و با توجه به ساختار جمعیتی جوان ایران و با در نظر گرفتن تأثیر و نقش نیروهای تحصیلکرده در فرایند پیشرفت و توسعه هر جامعه و اهمیت سلامت در بازدهی و کارایی افراد (سراج زاده، ۱۳۸۶ ص ۲۵)، مبارزه و پیشگیری از قاچاق مشروبات الکلی ضروری بنظر می رسد. قاچاق به فراخور موضوع آن به دسته های مختلفی تقسیم می شود که عبارتند از: قاچاق مواد مخدر، قاچاق کالا، قاچاق ارز، قاچاق انسان و قاچاق مشروبات الکلی که مورد اخیر به علل متعدد موضوع این پژوهش قرار گرفته است. در کشور ما قاچاق مشروبات

الکلی از آغاز قانونگذاری تا به حال دوران مختلفی را به خود دیده و با رویه های مختلفی مواجه گشته که این مسئله سبب تعارضات زیادی میان آراء محاکم شده است و به نوعی موجب سردرگمی قضات و وکلا در این مورد شده است و می توان آن را مانعی بر سر راه یک دادرسی عادلانه دانست (زررخ، ۱۳۸۹ ص ۱). در گذشته ای نه چندان دور تنها نظام عدالت کیفری، مسئول تأمین امنیت و حل و فصل کلیه وقایع مجرمانه چه در مرحله پیشگیری و چه پس از وقوع جرم به حساب می آمد. انتظار عمومی از نظام عدالت کیفری، از طریق دو محور اصلی تأمین می شد. در این حیطه، اقدامات پلیس بیشتر به «قانون» و «پلیس» یعنی پس از وقوع جرم معطوف و در برگیرنده اشکال سنتی امور پلیسی بود (مقیم و همکاران، ۱۳۸۴ ص ۳۴). بند ۸ ماده ۴ قانون نیروی انتظامی مصوب ۱۳۶۹/۴/۲۷ پیشگیری از وقوع جرم را از جمله وظایف نیروی انتظامی دانسته که به عنوان ضابط قوه قضاییه عهده دار انجام آن می باشد. به این شکل وظایف متنوعی برای پلیس به منظور پیشگیری از وقوع جرم و جلوگیری از وقوع وضعیتهای خطرناک و جرم زا به وجود آمده است. لذا پلیس سازمان امنیتی - انتظامی است که در تمام کشورها از جمله وظیفه پیشگیری از جرایم را بر عهده دارد و بیشتر اولین نماینده عدالت کیفری است که با شهروندان در ارتباط می باشد. به همین دلیل نوع برخورد پلیس با مردم در شکل گیری طرز تلقی صحیح یا اشتباه از نظام امنیت شهری واجد اهمیت سیاسی است. اعضای پلیس افراد آموزش دیده و ورزیده ای هستند که پیشگیری از جرایم می نمایند. در مقام وظایف پلیس اقدامات زیر را انجام می دهد که به طور مستقیم یا غیر مستقیم در پیشگیری از جرایم مؤثر است. بنظر می رسد پلیس باید به جای کارهای جزئی به اقدام های پیشگیرانه زیربنایی توجه بیشتری داشته باشد، اگرچه نتایج پیشگیری در طول زمان مشخص می شود (مقیم و همکاران، ۱۳۸۴ ص ۳۴). بنابراین نتایج این تحقیق می تواند با ارائه راهکارهای مناسب در راستای کاهش قاچاق مشروبات الکلی به داخل کشور مؤثر واقع شده و در حفظ کیفیت نیروی انسانی نقش اساسی ایفا نماید.

حال به بررسی اهداف تحقیق می پردازیم:

هدف اصلی: شناسایی و معرفی سازوکارهای پلیس در مقابله و پیشگیری از قاچاق مشروبات الکلی می باشد.

اهداف فرعی: ۱- تعیین سازوکارهای کیفی و غیرکیفری پلیس پیشگیری برای مبارزه با پدیده قاچاق مشروبات الکلی.

۲- بررسی قوانین و مقررات مصوب برای حل مسئله قاچاق مشروبات الکلی و کمبودهای آن.

۳- معرفی راهکار مدرن در مبارزه و پیشگیری از قاچاق مشروبات الکلی و میزان اثربخشی آنها.

۴- معرفی نظام جامع اطلاعاتی بعنوان یکی از راهکارهای مبارزه و پیشگیری از پدیده قاچاق مشروبات الکلی.

بخش اول: ادبیات نظری تحقیق

تعریف سازوکار: در فرهنگ لغت معین واژه سازوکار به معنای ترکیب و ساختمان چیزی، توصیف دقیق عملکرد یک دستگاه یا مراحل مختلف یک واکنش یا رخداد یک پدیده تعریف شده است (معین، ۱۳۷۵، ج ۱، ص ۵۶۹). دهخدا سازوکار را آمیختگی و هم آیی اعضا و ابزار دستگاهی که برای منظور و غرض خاصی تنظیم شده باشد تعریف کرده است (دهخدا، ۱۳۷۶، ج ۲، ص ۳۸۲).

مبارزه: برّز در لغت به معنی ظاهر شدن پس از کتمان، برتری درفضیلت، شجاعت در جنگ تن به تن آمده است (بندررگی، ۱۳۸۷ ص ۳۴).

در لغت نامه دهخدا واژه مبارزه به معنای از میان صف بیرون آمدن برای حرب، کارزار کردن، جنگیدن آمده است (دهخدا، ۱۳۷۶، ج ۴، ص ۲۲۶). واژه مبارزه اسم مصدر (عربی: مبارزة) در فرهنگ لغت عمید به معنای جنگ کردن با یکدیگر برای شکست حریف و برای رسیدن به هدفی تلاش کردن، می باشد (عمید، ۱۳۷۱، ج ۳، ص ۵۳۶).

پیشگیری: در فرهنگ معین، «پیش‌گیری^۱ در لغت به معنای جلوگیری، دفع، منع سرایت مرض از پیش، تقدم بحفظ، صیانت، حفظ صحت، جلو مرض گرفتن» آمده است (معین، ۱۳۷۵، ج ۱، ص ۲۳۳). از نظر ریشه‌شناسی، کلمه پیش‌گیری دارای دو بعد است: ۱- به معنی «پیش‌دستی کردن، پیشی گرفتن و به جلوی چیزی رفتن» و ۲- به معنی «آگاه کردن، خبر چیزی را دادن و هشدار دادن» است.

در لغت نامه دهخدا پیشگیری کردن به معنای دفع و جلوگیری کردن، مانع گشتن، منع کردن، به نگهداری برخاستن، از پیش مانع آن شدن چنانکه سرایت مرضی را، جلو بستن و پیش بندی کردن آمده است (دهخدا، ۱۳۷۶، ج ۱، ص ۵۶۱). واژه پیشگیری که در زبان عربی «منع» می‌باشد، در لسان العرب به معنای «حائل ایجاد کردن میان شخص و میان آن چیز است که او آن را اراده کرده است (ابن منظور، ۱۴۰۷، ج ۳، ص ۲۱۵۶).

قاچاق: در فرهنگ فارسی معین قاچاق به معنی خرید و فروش غیر قانونی اجناس معنی شده است (فرهنگ معین، ۱۳۷۵، ج ۲، ص ۷۳۵). در لغت نامه دهخدا قاچاق به معنای برده، ربوده و به آنچه ورود آن به کشور و یا معامله آن از طرف دولت ممنوع است معنی شده است (دهخدا، ۱۳۷۶، ج ۳، ص ۲۳۶). فرهنگ لغت عمید قاچاق را مأخوذ از واژه ترکی، تردستی، کاری که پنهانی و با تردستی انجام شود، خرید و فروش کالاهایی که در انحصار دولت بوده یا معامله آنها ممنوع باشد؛ وارد یا صادر کردن کالاهایی که ورود و صدور آنها ممنوع است، معنی شده است (عمید، ۱۳۷۱، ج ۲، ص ۴۴۱).

مشروبات الکلی: در فرهنگ فارسی معین دو تعریف در مورد الکل ارائه شده است:

۱- جسمی است آلی، فرار و دارای مزه تند که در پزشکی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۲- مشروب سکرآور مانند: شراب، ویسکی و عرق (معین، ۱۳۷۵، ج ۳، ص ۴۵۶).

در فرهنگ لغت عمید الکل مایعی فرار، با طعم تند و سوزان که در صنعت داروسازی و تهیه مشروبات الکلی به کار می‌رود تعریف شده است. محمدبن زکریای رازی نخستین کسی

---

^۱ prevention

است که از تقطیر شراب، الکل گرفت؛ الکل سفید (عمید، ۱۳۷۱، ج ۳، ص ۵۴۲). کلمه الکل در قرن شانزدهم از «الکحل» عربی عاریه گرفته شده است. محمد زکریای رازی نخستین کسی است که از تقطیر شراب، الکل گرفت و آن را الکحل نامید. در لغت نامه دهخدا مشروبات به چیزهایی آشامیدنی و قابل شرب گفته شده است. مشروبات الکلی آن دسته از آشامیدنی ها که دارای الکل بوده اعم از تخمیر شدگان مانند شراب و آبجو و جز اینها و یا تقطیر شدگان مانند عرق، کنیاک، ویسکی و مانند آنها (دهخدا، ۱۳۴۲، ج ۴، ص ۳۴۱).

بخش دوم: تاریخچه ساخت و مصرف الکل در ایران

کشف الکل اولین بار در ایران توسط دانشمند معروف ایرانی به نام ابوبکر محمد بن زکریای رازی در قرن دهم میلادی صورت گرفته است. این دانشمند از تقطیر شراب، الکل به دست آورد و لذا امروزه کشف الکل به نام این دانشمند معروف در جهان ثبت گردیده است. پاراسلوس اولین کسی بود که در مغرب زمین کلمه الکحل را برای شراب به کار برد و این کلمه از رنگ سیاهی که زنان مشرق زمین به چشمان خود می زدند اشاره دارد. اولین کارخانه الکل سازی در کشور کارخانه آارات است. این کارخانه در سال ۱۳۵۴ در استان تهران تأسیس گردید. ظرفیت آن دو میلیون لیتر در سال بوده و نوع تولید آن الکل اتیلیک با درجه خلوصیت ۹۶ درصد می باشد. مواد اولیه این کارخانه ملاس چقدر است. مجموع ظرفیت اسمی واحدهای فعال تولید الکل در کشور ۶۲۵۰۰ لیتر در سال می باشد. لیکن میزان تقاضا کمتر از این مقدار بوده و به نوعی می توان گفت که بازار الکل در کشورمان کاملاً در حالت اشباع قرار دارد. الکل اتیلیک یا اتانول در زمره الکل های یک ظرفیتی نوع اول است. اتانول که به اختصار الکل سفید نامیده می شود مایعی است فرار، شفاف، قابل اشتعال و با بوی مشخص که با هر نسبتی با آب ترکیب می شود، به آسانی می سوزد و بر اثر احتراق آن، آب و گاز کربنیک حاصل می شود. همچنین با سرعت تبخیر می شود و هیچ اثر زیست محیطی نامطلوبی بر جا نمی گذارد. پیش از ظهور اسلام، میگساری در عربستان نیز شیوع داشت، اما با طلوع خورشید عالم تاب اسلام، در طی چند مرحله، حکم تحریم مشروبات

الکلی توسط قرآن کریم بیان شد: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رُجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ.»

«ای مؤمنان، شراب، قمار، بت‌ها و شرط‌بندی با تیرها، پلیدی و کار شیطان است، از آن اجتناب کنید تا رستگار شوید.»

بعد از این حکم تحریمی، شرابخواری در تمام سرزمین‌های اسلامی، به حداقل رسید و پس از گذشت چندین سال، در سرتاسر کشورهای اسلامی ممنوع گردید. البته گرایش به استفاده از الکل در کشورهای اسلامی به دلیل تابلوی تحریم شراب، تبدیل به بحران اجتماعی نشده است. با پیروزی انقلاب اسلامی، میگزساری تقلیل یافت، اما پس از پایان جنگ تحمیلی و بروز برخی ناهنجاری‌های اجتماعی، به تدریج بر آمار مصرف کنندگان الکل افزوده شد و آسیب‌های اجتماعی ناشی از آن دامنگیر خانواده و زنان گردید، البته نکته حائز اهمیت، بازشناسی علل و عوامل گرایش برخی مردم، به ویژه جوانان به مصرف مشروبات الکلی است (خوش سلوک و جوادپور، ۱۳۸۰ ص ۵۵-۷۳).

بخش سوم: احکام فقهی الکل

حکم الکل از دو جهت در فقه قابل بررسی است:

۱- از جهت طهارت و نجاست

۲- از جهت حرمت و حلیت خوردن و نوشیدن آن

الکل سفید و طبی که الکل خالص می‌باشد و مصارف طبی دارد پاک می‌باشد. مگر این که از شراب و فقاغ گرفته شده باشد که در این صورت نجس است. هم چنین مواد پاک کننده دیگر که از مشتقات الکل است و در مراکز درمانی کاربرد دارد پاک می‌باشد. هم چنین الکل صنعتی که همان الکل سفید به اضافه مقداری مواد سمی است و کاربرد صنعتی دارد پاک می‌باشد. ادکلن و مواد صنعتی دیگر نیز که مشتمل بر الکل می‌باشد پاک است. خوردن چنین الکلی حرام نیست مگر اینکه مست کننده باشد یا اینکه آنرا با آب رقیق کرده و مصرف نمایند. حضرت آیت ا...العظمی مکارم در این زمینه فرموده اند: الکل‌هایی که ذاتاً قابل شرب

نیست یا جنبه سمی دارد، نجس نیست، ولی هر گاه آن را رقیق کنند و مشروب و مُسکر باشد، نوشیدنش حرام است و احتیاطاً حکم نجس دارد (موسوی خمینی، ۱۴۰۳ق، ص ۸۱).

بخش چهارم: حکم فقهی مشروبات الکلی

از نظر فقه شیعه شراب و هر چیزی که انسان را مست می‌کند، چنانچه به خودی خود روان (مایع) باشد، نجس است و خوردن و نوشیدن آن حرام است. بنابراین ملاک حرمت آن مایع بودن؛ و مست کننده بودن است. و هر چیزی که زیاد آن انسان را مست می‌کند، چنانچه به خودی خود مایع باشد نجس و خوردن آن حرام است اگر چه کم باشد یا مست کنندگی آن خفیف باشد. اما اگر مثل بنگ و حشیش که روان نیستند (جامدند)، اگر چه چیزی در آن بریزند که روان شود، پاک است (موسوی خمینی، ۱۴۰۳ق، ص ۱۱۱).

بخش پنجم: شراب از دیدگاه قرآن و سیر تدریجی قرآن در خصوص تحریم شراب

اسلام برای پیاده کردن بسیاری از احکام خود از روش تدریجی استفاده کرده مثل موضوع تحریم مشروبات الکلی به طوری که نخست آن را به عنوان یک نوشیدنی نامطلوب در نقطه مقابل رزقاً حسناً مطرح نموده.

«وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا»^۱ و هم از میوه های درخت خرما و انگور که از نوشابه های شیرین و رزق حلال نیکو به دست آرند.

روشن است که قرآن در این آیه هرگز اجازه شرابسازی از خرما و انگور نداده بلکه با توجه به اینکه «مسکرات» را در مقابل «رزق حسن» قرار داده اشاره کوتاهی به تحریم خمر و نامطلوب بودن آن نموده است بنابراین نیاز به این نداریم این آیه قبل از نزول تحریم شراب نازل شده و اشاره به حلال بودن آن است بلکه بر عکس آیه، اشاره به حرام بودن آن می‌کند، و شاید اولین اخطار در زمینه تحریم خمر باشد، در حقیقت گوئی در یک جمله معترضه و در میان پرائنتر قرآن مجید می‌خواهد ضمن بر شمردن نعمت های الهی به سوء استفاده از آن

^۱ - سوره نحل، آیه ۶۷.

نیز اشاره کند و سپس در آیه ۴۳ سوره نساء بر طبق همان تدریجی نازل شدن حکم بیان می فرماید: در صورتی مستید نماز نخوانید (موسوی خمینی، ۱۴۰۳ق، ص ۱۱۴۳).

بخش ششم: پیامدهای قانونی مصرف مشروبات الکلی

حرمت شرعی شرب خمر سبب جرم‌انگاری این عمل در قوانین جزایی شده است. ریشه این ممنوعیت به این موضوع برمی‌گردد که مسکرات بر هوشیاری و عقل انسان اثر می‌گذارد. «عقل» فصل امتیاز انسان و حیوان است، بنابراین طبیعی است که با هر چیزی که این امتیاز را از انسان بگیرد برخورد شود. مبارزه با مشروبات الکلی نیز به همین منظور انجام می‌شود. زوال عقل در نتیجه شرب خمر پیامدهای زیانباری دارد. اعتماد به نفس کاذب و کاهش قدرت تعقل و احساس باعث بروز تصمیمات اشتباه و زیانبار دیگر نیز می‌شود. بنابراین شرب خمر علاوه بر اینکه جرم است، می‌تواند زمینه وقوع جرایم دیگری را هم به وجود بیاورد. مصرف الکل قوای عاقله را ضعیف می‌کند تا حدی که ممکن است به جنون بینجامد، بدین ترتیب شرب هر چیز سکرآور، از جرائم تجاوز به عقل است و مصلحت فردی و اجتماعی اقتضا می‌کند که استعمال آن شرعاً و قانوناً ممنوع باشد و با آن مبارزه شود. در سیستم‌های حقوق غیراسلامی، حالت مستی ناشی از مصرف مواد الکلی در مواردی که تظاهرات مستانه در ملاء عام و علنی باشد، جرم تلقی می‌شود اما در حقوق جزای ایران، نوشیدن مسکر، کم یا زیاد، موجب حد است و حد مسکر بر کسی ثابت می‌شود که بالغ، عاقل، مختار و آگاه به مسکر بودن آن باشد (رایجیان اصلی، ۱۳۸۴ص ۲۵).

بخش هفتم: مستی قبل از ارتکاب عمل مجرمانه

اگر فردی صرفاً قبل از انجام هر عمل مجرمانه‌ای مبادرت به نوشیدن مسکرات کند و به طبع حالت مستی مرتکب عمل مجرمانه دیگری نشود، صرفاً به مجازات نوشیدن مسکر محکوم خواهد شد.

بند اول: مستی در حین ارتکاب به جرم

در مورد مستی در حین ارتکاب جرم دو فرض مطرح می‌شود:

در فرض نخست این مورد در نظر گرفته می‌شود که مست کردن برای ارتکاب عمل مجرمانه‌ای دیگر انجام شود. این حالت زمانی بر فردی حادث می‌شود که توانایی انجام عملی را در حالت عادی ندارد. به عنوان مثال فردی مرتکب قتل شبه عمد پدردیگری شده است و فرزند مقتول درصدد قتل قاتل برمی‌آید اما جرأت و توان انجام آن را در حالت عادی ندارد و در این موقعیت با نوشیدن مسکرات مبادرت به قتل قاتل پدر می‌کند که در این صورت به مجازات هر دو جرم محکوم می‌شود (هم به مجازات شرب خمر و هم به مجازات قتل)، صرف نظر از نوع آن.

در حالت دوم مست بودن در حین ارتکاب جرم بدون سوء نیت برای ارتکاب جرم می‌باشد. در این صورت عملاً فردی که مبادرت به نوشیدن مسکرات می‌کند، هیچ قصدی برای ارتکاب عمل مجرمانه دیگر ندارد. بر اساس قانون، مستی مانع اعمال مجازات نیست مگر آنکه ثابت شود که مرتکب حین ارتکاب جرم به طور کلی مسلوب الاراده بوده است. که مرجع تشخیص سوء نیت فرد برای ارتکاب جرم در امر نظام کیفری ایران پزشکی قانونی است.

بند دوم: مستی پس از ارتکاب به جرم

در این حالت نیز همانند مرحله قبل از ارتکاب به جرم فرد با داشتن شرایط مندرج در قانون همچون عاقل، بالغ، مختار و آگاه به مسکربودن الزاماً، معد اجرای مجازات حد شرب مسکراست. بنابراین عمل مجرم صرفاً در حین ارتکاب عمل مجرمانه آن هم با داشتن شرط مسلوب‌الارادگی می‌تواند از موانع مسئولیت کیفری محسوب شود.

بند سوم: مستی ناشی از خمر اضطراری

فردی که به ناچار و از روی اضطرار خمر می‌نوشد چنانچه مرتکب جرم شرب خمر شود، عذر مشروع داشته باشد و فرضاً برای درمان و معالجه بیماری شرب خمر کرده باشد، مستحق عقوبت نخواهد بود. در این راستا ماده ۱۶۷ قانون مجازات اسلامی سابق با تأکید این فرد را از اعمال مجازات مبری می‌کرد. در حالی که این امر در قانون مجازات اسلامی اخیرالتصویب مورد حمایت قانونگذار قرار نگرفته است (مواد ۲۶۴ تا ۲۶۶ قانون مجازات اسلامی).

بند چهارم: تشدید کیفر در حالت مستی

مجازات در حین مستی تشدید می‌شود به عنوان مثال در مورد قتل غیر عمدی و صدمات بدنی، هرگاه راننده یا متصدی وسایل موتوری در موقع وقوع جرم، مست باشد برابر ماده ۷۱۸ بخش تعزیرات قانون مجازات اسلامی مصوب ۷۵ که اکنون نیز جاری است به بیش از دوسوم حداکثر مجازات مذکور در مواد ۷۱۴ تا ۷۱۷ این قانون محکوم خواهد شد.

بند پنجم: معاونت در شرب خمر

در صورتی که کسی هم مبادرت به دایر کردن محلی برای شرب خمر و هم دعوت مردم به آنجا کرده باشد مستندا به ماده ۷۰۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ به حداکثر مجازات محکوم خواهد شد.

بند ششم: معافیت غیرمسلمان از کیفر

مجازات مستی مجازات حدی است و حد شرب مسکر برای مرد یا زن مسلمان هشتاد تازیانه است و در این مورد هیچ فرقی میان زن و مرد نیست و انواع مذاهب دین اسلام نیز متفق القول، اجرای حد در صورت خوردن مواد سکرآور را الزامی می‌دانند در این راستا و برابر ماده ۲۶۶ قانون مجازات اسلامی، غیرمسلمان تنها در صورت تظاهر به مصرف مسکر، به حد محکوم می‌شود. اما در اعمال مجازات نوشیدن مسکرات استثنائات دیگری نیز وجود دارد، همانند موردی که شراب‌خوار یا فرد مسکر مدعی جهل به حکم مجازات یا موضوع باشد و احتمال به صحت گفتار وی باشد این امر مانع محکومیت وی به کیفر حد خواهد بود (آخوندی اصل، ۱۳۸۴ ص ۲۲-۳۴).

بخش هشتم: نقش پلیس در مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی

مسئولیت مبارزه با اخلال گران نظم و امنیت عمومی در همه جوامع بر عهده پلیس و نیروی انتظامی است و پلیس مظهر عدالت نمادین است. پلیس از منظر جامعه، سازمانی برای حراست و نگهبانی از امنیت، برقراری نظم و دستگیری متخلفان است. از طرف دیگر سازمان پلیس برای پاسخگویی و برخورداری از بیشترین کارایی نیازمند تحول و همراه شدن با

تحولات و پیچیدگی های جامعه و اتخاذ برنامه ها و روشهای جدید و مطابق با تحولات علمی روز است. در حال حاضر نیروی انتظامی با درک شرایط و ویژگی های جامعه نوین، اتخاذ سیاست ها، برنامه ها و شیوه های جدید تأمین و مراقبت از امنیت را در دستور کار خود قرار داده است که یکی از نمونه های آن مبارزه و برخورد قاطع با توزیع کنندگان، فروشندگان و مصرف کنندگان مشروبات الکلی است (ترابی و همکاران، ۱۳۸۷ص ۵۵). مصرف مشروبات الکلی یکی از مشکلات اساسی جوامع امروزی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه می باشد، مشکلی که میلیون ها زندگی را ویران و سرمایه های کلان ملی را صرف هزینه مبارزه، درمان و صدمات ناشی از آن می نماید. سوء مصرف مشروبات الکلی به خصوص مشروبات دست ساز علاوه بر اینکه به سلامتی جسمی افراد ضرر می رساند، باعث بروز بیماریهای خطرناکی می شود. سوء مصرف مشروبات الکلی باعث افزایش میزان خودکشی، فحشا، ترک تحصیل، خشونت در خانواده، جرم و جنایت در جامعه می شود. علاوه بر این مشکلات، ابتکار و نوآوری در قاچاق و تولید مواد الکل و مشروبات الکلی منجر به افزایش فعالیتهای مجرمانه، خشونت و ترس عمومی در سطح جامعه خواهد شد (معصومی نژاد، ۱۳۸۹ص ۳۷).

بخش نهم: یافته های تحقیق

بند اول: تحقق اهداف پیشگیری کیفری

نهادهای عدالت کیفری با قطعیت، حتمیت، سرعت و دقت در انجام وظایف خود می توانند از تکرار جرایم پیشگیری نمایند، همچنین وجود تخصص در اینگونه نهادها موجب افزایش میزان دقت و سرعت در عملکرد آنهاست؛ از اینرو پلیس که یکی از نهادهای عدالت کیفری است با دقت و سرعت در عملکرد خود می تواند نقش بسزایی در پیشگیری از تکرار جرم داشته باشد. امروزه لزوم کنترل و مداخله در بحرانها از سوی پلیس تنها از دیدگاه وظایف سنتی پلیس مبنی و کشف و سرکوب جرایم توجیه نمی شود بلکه این امر مبتنی بر استفاده از رویکرد پیشگیری انتظامی است، زیرا وقوع بحرانهایی نظیر گروگان گیری در صورت عدم

کنترل و مهار می‌تواند منجر به ارتکاب جرایمی گردد که هزینه‌های سنگینی را از حیث تلفات و آثار اجتماعی بر جامعه تحمیل می‌نماید. افزون بر این وجود پلیس تخصصی موسوم به پلیس قضایی در سایر کشورها مبتنی بر این اندیشه است که استفاده از نیروی تخصصی در مواجهه با پدیده جنایی می‌تواند منجر به پیشگیری از تکرار جرم شود، زیرا این پلیس، مهارت‌های لازم جهت رسیدگی سریع و دقیق به پدیده جنایی را داراست. درمورد تحقق اهداف پیشگیری کیفری توسط نیروی پلیس، شناسایی و پرهیز از رویه‌های پلیسی جرم‌زا در مواجهه با متهمین بسیار مهم است زیرا نیروی پلیس گاه در برخورد با متهمین بی‌گناه به برچسب‌زنی و تحریک آنان به ورود به عالم بزهکاری می‌پردازد.

بند دوم: تحقق اهداف پیشگیری غیر کیفری

پیشگیری غیرکیفری از جرم اصولاً مبتنی بر دو شیوه معمول است؛ پیشگیری اجتماعی و پیشگیری وضعی. در پیشگیری اجتماعی با تمرکز بر روی شخصیت مجرم و محیط اجتماعی وی در جهت کاهش زمینه‌های فردی و اجتماعی گرایش به بزهکاری حرکت می‌شود و حال آنکه پیشگیری وضعی از رهگذر محدود نمودن فرصت‌های ارتکاب جرم در صدد ایجاد موانع فیزیکی و روانشناختی در مقابل پدیده جنایی است. رویکرد پیشگیری انتظامی هم می‌تواند در جهت تحقق اهداف پیشگیری اجتماعی مورد استفاده قرار گیرد و هم در جهت تحقق اهداف پیشگیری وضعی؛ اما رویکرد مذکور به لحاظ ویژگیها و خصوصیات که دارد، بیشتر از جنبه پیشگیری وضعی مورد توجه قرار می‌گیرد زیرا نیروی پلیس به عنوان یکی از مظاهر حاکمیت، به صورت تخصصی دارای وظیفه نظارت و کنترل بر جامعه است، در واقع نیروی پلیس ابزارها و اختیارات لازم را جهت محدود نمودن فرصت‌های ارتکاب جرم داراست و به عنوان مثال می‌تواند با نظارت بر اماکن جرم‌زا به افزایش هزینه ارتکاب جرم و پیشگیری از جرم مبادرت نماید. البته تأکید بر وجود ابعاد و جنبه‌های پیشگیری وضعی در نیروی پلیس به معنای نفی جنبه‌های پیشگیری اجتماعی در آن نیست بلکه نیروی پلیس با پذیرش رویکرد جامعه‌گرایی می‌تواند نقش بسزایی در تحقق اهداف پیشگیری اجتماعی داشته باشد.

بخش دهم: قوانین مربوط به قاچاق مشروبات الکلی قبل از انقلاب

در ابتداء باید متذکر شد که مسئله مشروبات الکلی در قبل از انقلاب یک نکته ظریف در خود دارد و آن این که بر خلاف قوانین بعد از انقلاب ما هیچ قانون صریحی در مورد مشروبات الکلی نداریم و همواره مشمول عموماً قوانین مبارزه با قاچاق کالا بوده است و این مسئله خود معلول یک مهم است و آن اینکه در زمان رژیم سابق مشروبات الکلی از نقطه نظر قانونی مالیت داشته و از اینرو همواره قاچاق مشروبات الکلی در زمره سایر مصادیق قاچاق به حساب می آمده است و به طور خاص مورد امعان نظر قانونگذار واقع نگشته بود، می بایست یادآور شد که قبل از انقلاب تنها تریاک مشمول قوانین خاص در قاچاق بوده است که هم در قانون خاص خود در سال ۱۳۰۷ به آن اشاره گشته و هم در قانون قاچاق مصوب ۱۳۱۲ در فصل جدایی به آن اشاره شده است. حال با این توضیح به بررسی قوانین موجود در آن زمان می پردازیم:

ماده واحده مصوب ۱۳۰۶/۱۲/۲۲ که بیان می داشت: مرتکبین قاچاق نسبت به مالی که موضوع عایدات دولت است و همچنین اشخاصی که اشیا ممنوع الورد را به داخله مملکت وارد می نمایند به حبس تادیبی از هشت روز تا دو سال محکوم خواهند شد به علاوه به رد عین یا مثل یا قیمت مال قاچاق شده و اشیا ممنوع الورد محکوم می گردند. حبس فوق از قرار روزی یک تومان قابل اتباع است. اولین اظهار نظر قانونگذار درباره جرم قاچاق است که می توان به طور ضمنی نظر مقنن را در مورد قاچاق مشروبات الکلی دریافت، زیرا مشروبات الکلی خود در زمره اموالی قرار داشتند که موضوع درآمد دولت بود.

قانون قاچاق مصوب ۱۳۰۷/۱۲/۱۶ ماده ۱- هر کس در مورد مالی که موضوع عایدات دولت است یا مشتقات آن مرتکب قاچاق شود (اعم از اینکه عایدات مزبوره بر طبق قانون مخصوص تصویب و یا در ضمن بودجه کل مملکتی صریحاً منظور و تصویب شده باشد) علاوه بر رد مال یا قیمت آن به تادیبه دو برابر عایداتی که برای دولت مقرر بوده و به حبس تادیبی از سه ماه تا دو سال محکوم خواهد شد.

در این قانون قانونگذار علاوه بر افزایش حداقل حبس از هشت روز به سه ماه، نسبت به تعیین جریمه برای مرتکبین به میزان دو برابر کالای قاچاق شده نیز اقدام نمود.

قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۱۲ ماده ۱- هر کس در مورد مالی که موضوع عایدات دولت است یا مشتقات آن مرتکب قاچاق شود اعم از این که عایدات مزبوره بر طبق قانون مخصوصی تصویب و یا در ضمن بودجه کل مملکتی صریحاً منظور و تصویب شده باشد علاوه بر رد مال و در صورت نبودن عین مال رد قیمت آن به تادیه دو برابر عایداتی که برای دولت مقرر بوده و به حبس تادیبی از سه ماه تا دو سال محکوم خواهد شد.

همانطور که ملاحظه می شود در این قانون نیز اشاره خاصی به این جرم نشده و قانونگذار حکم خود را که در قانون سال ۱۳۰۷ بیان داشته بود مجدداً تکرار نمود. و اصلاحیه های بعدی آن که در سال های ۱۳۱۲، ۱۳۱۵، ۱۳۱۹ و ۱۳۵۳ بر آن وارد شد تغییری را در نگرش قانونگذار نسبت به جرم مورد بحث ما نشان نمی دهد، لذا از بیان آنها به منظور پرهیز از اطاله کلام خودداری می شود (حضرتی، ۱۳۸۰ ص ۶۳-۹۵).

بخش یازدهم: قوانین مربوط به قاچاق مشروبات الکلی بعد از انقلاب

پس از انقلاب اسلامی و به تبع آن ضرورت انطباق قوانین با شریعت مقدس اسلام پاره ای از قوانین که با فقه اسلامی مطابقت نداشتند مورد بازنگری قانونگذار قرار گرفتند؛ از جمله این قوانین قانون مربوط به قاچاق بود که دیرتر از سایر قوانین مورد تجدید نظر واقع شد. باید اذعان نمود که پس از انقلاب و تا سال ۱۳۷۴ که قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام تصویب شد، قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۱۲ مهم ترین رکن قانونی جرم قاچاق محسوب می شد و حتی قانون اخلاصگران در نظام اقتصادی کشور مصوب ۱۳۶۹/۹/۱۹ و نیز اصلاح ماده یک قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۷۳/۱۱/۱۲ تنها فرعی بر این قانون بودند و در عمل قانون مصوب ۱۳۱۲ نسبت به مرتکبین قاچاق اعمال می شد. تا این که در سال ۱۳۷۴ قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز به تصویب مجمع تشخیص رسید، که طی آن در مواد دو و سه این قانون مجازات متخلفین معین گشت.

بخش دوازدهم: راهکارهای پلیس برای مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی در داخل

کشور

بند اول: اقدامات کوتاه مدت شامل

- ✓ تقویت یگان های اجرایی از باب نیرو، آموزش و تجهیزات؛
- ✓ افزایش طرح های عملیاتی؛
- ✓ ارتقای نظارت و کنترل به صورت مداوم و موثر؛
- ✓ شناسایی قاچاقچیان سابقه دار و اشراف اطلاعاتی بر آنها؛
- ✓ پیگیری پرونده های موجود به منظور ترسیم چرخه جرم؛
- ✓ انجام اقدامات اطلاعاتی به منظور انهدام باندها مانند نفوذ در شبکه های قاچاق؛
- ✓ بررسی هدفمند و مستمر آمارهای کشف، مسیرهای تردد، محل های دپو، توزیع و نقاط ورودی مرزها؛
- ✓ نظارت بر عملکرد کارکنان و هدایت عملیاتی در بررسی پرونده ها و برخورد با کارکنان متخلف؛
- ✓ ارتقای انگیزه کارکنان در کشف و پیگیری.

بند دوم: اقدامات میان مدت

- ✓ تعامل سازمان یافته با رده های درون سازمانی؛
- ✓ تشکیل یک بانک اطلاعاتی ویژه قاچاقچیان و یا مرتبط کردن بانک های اطلاعاتی موجود؛
- ✓ کنترل سیستمی قاچاقچیان حرفه ای و سابقه دار به ویژه در قاچاق کالاهای ممنوعه؛
- ✓ احصای نقاط قوت و ضعف در برنامه های کوتاه مدت؛
- ✓ افزایش سطح آموزش نیروهای خودی؛
- ✓ تعامل با سازمان ها و دستگاه های برون سازمانی؛

- ✓ تعامل با رسانه ها و جراید و تولید برنامه های فرهنگی با در نظر گرفتن ملاحظات و حساسیت های لازم؛
- ✓ پیگیری اصلاح قوانین.

بند سوم: اقدامات بلند مدت

- ✓ استمرار در بررسی وضعیت؛
- ✓ نظارت و کنترل مداوم و مؤثر؛
- ✓ اصلاح کامل قوانین و مقررات مربوط؛
- ✓ استمرار در اجرای برنامه های فرهنگی در جهت کاهش بازار تقاضا؛
- ✓ مداومت در برنامه ریزی و سازماندهی مجدد تا محو کامل مظاهر علنی قاچاق مشروبات الکلی (پلیس مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ۱۳۹۰ ص ۸۷-۹۸).

بخش سیزدهم: عمده راهکارهای پلیس در مبارزه با قاچاق مشروبات الکلی

- ۱- آگاه سازی جامعه از مضرات و آسیب های مصرف مشروبات الکلی از طریق تهیه برنامه های آموزشی و معرفی عواملان قاچاق از طریق رسانه ها.
- ۲- احاطه شدن مسئولیت کامل کنترل مرزها به ناجا و استفاده از ظرفیت های نیروی انتظامی جهت تعامل با ناجا در نواحی مرزی.
- ۳- انسداد کامل مرزها و مین گذاری در مناطق مرزی خصوصاً مناطقی که مسیر تردد کاروانهای قاچاق می باشد.
- ۴- اجرای کامل قوانین و مقررات مرزی کشور با تعیین عمق نوار مرزی.
- ۵- بازگشایی معابر فرعی در شهرستان های مرزی و تهیه کارت تردد جهت مرز نشینان با نظارت فرمانداری شهرهای مرزی و دادن مجوز مبادله کالا به افراد شناسایی شده جت امرار معاش آنها.

۶- استفاده از پتانسیل ها و ظرفیت های بومی و منطقه ای شهرستان های مرزی و تبدیل آنها به فرصت های شغلی جهت استفاده جوانان مرزنشین به عنوان یک قدم موثر در جلوگیری از جذب این جوانان به قاچاق کالا.

۷- شناسایی کامل گلوگاه ها، نقاط کور و صعب العبور مرزی با استفاده از اطلاعات جغرافیایی (GIS) و عکس های ماهواره ای و ایجاد پاسگاه جهت کنترل این نقاط مرزی.

۸- نظارت هرچه بیشتر دستگاه های مسئول بر روند ورود و خروج کالا در بازارچه های مرزی.

۹- انجام جلسات تعاملی با استان های همجوار با هماهنگی ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز کشور و اخذ اختیار و اتخاذ مصوبات لازم جهت هماهنگ عمل نمودن اقدام علیه قاچاقچیان از نقاط صفر مرزی حوزه هر استان تا سطح خروجی ترین نقاط استان های همجوار و ایجاد سامانه مخابراتی و عملیاتی به منظور تعقیب محموله های قاچاق که از حوزه یک استان خارج و به حوزه استان دیگر وارد می شوند تا زمان توقیف محموله ها و همسو نمودن اقدامات کلیه دستگاه های مربوط در این رابطه.

۱۰- تقویت و کنترل کلیه گلوگاه های مستقر در نوار غربی کشور (استان های آذربایجان غربی، کردستان، کرمانشاه و اردبیل) و اختصاص نیرو و امکانات کافی و تجهیزات مدرن کنترلی و روز دنیا به این ایستگاه ها.

۱۱- در صورت دستگیری اعضای شبکه و باندهای قاچاق کلیه سوابق اجتماعی آنان در یک سیکل زمانی ده ساله مورد بررسی قرا گرفته و چنانچه افزایش سرمایه آنان به صورت غیر اصولی و غیر منطقی صورت گرفته باشد تماماً به نفع دولت ضبط شوند.

۱۲- از طریق وزارت اطلاعات عوامل و ایادی قاچاقچیان در روستاها و شهرستان های مرزی مورد شناسایی واقع و چنانچه برخورد انتظامی قوی با آنان لازم باشد از طریق شورای تامین استان قاطعانه تصمیم گیری شود.

۱۳- گمرکات استان تقویت شده و امکان انجام استعمالات گمرکی در کوتاه ترین زمان ممکن به صورت آنلاین صورت گیرد.

- ۱۴- مقام قضایی استان در اعمال مجازات های اشد علیه قاچاقچیان اقدام نموده و از خرد کردن کالاهای مکشوفه موضوع پرونده ها خودداری نماید (از انتصاب کالاهای مکشوفه به افراد متعدد خودداری نماید).
- ۱۵- به امر ایجاد صنایع مولد و اشتغالزا در نقاط مرزی استان و حمایت از بخش تعاون عنایت ویژه معمول گردد.
- ۱۶- صدا و سیما استان نسبت به پخش فیلم ها و سریال های تلوزیونی و دعوت از اهل نظر و استادان دانشگاه ها جهت طرح دیدگاه های مثبت آنان راجه به مبارزه با قاچاق کالا و اطلاع رسانی به مردم اقدام نماید.
- ۱۷- نفوذ در باندهای قاچاق و کسب اطلاعات در مورد محموله های قاچاق و انهدام آنها.
- ۱۸- ایجاد ایستگاه های بازرسی مداوم در مسیرهای خروجی شهرستان های مرزی به شهرستان های دیگر.
- ۱۹- ایجاد گشت های منظم مرزی به منظور ناامن جلوه دادن منطقه.
- ۲۰- تجهیز نوار مرزی مخصوصاً مسیرهایی که معد قاچاق می باشد به وسایل الکترونیکی از قبیل دوربین های مدار بسته مجهز به دید در شب.
- ۲۱- جهت مبارزه با باندهای قاچاق فعال در معابر مرزی و کنترل مستمر محورها و نقاط کور آن از ظرفیت هوانیروز و هوانا جا استفاده گردد.
- ۲۲- آموزش پرسنل یگان و اختصاص پرسنل واجد شرایط، متعهد، مجرب و تایید صلاحیت شده در مرکز و دوایر مبارزه با قاچاق کالا.
- ۲۳- اختصاص پاداش آنی کشف کالاهای قاچاق همچون مشروبات الکلی، البسه، مواد مخدر، لوازم آرایشی و بهداشتی و... جهت ترغیب و تشویق مامورین کاشف.
- ۲۴- لزوم تقویت ایستگاه ها و ایست و بازرسی ها و توسعه و تجهیز آن ها.
- ۲۵- انجام اقدامات کنترلی شدید در ایستگاه های ایست و بازرسی های مناطق آلوده و کنترل گذرگاه ها و کوره راه های اطراف ایستگاه ها با افزایش گشت و کمین.

- ۲۶- تشدید اقدامات کنترلی در انسداد نوارهای مرزی در مناطق آلوده و استفاده از حداکثر امکانات با اقتدار تمام.
- ۲۷- پوشش دادن محورهای فاقد ایستگاه های ثابت بازرسی با استقرار پست های موقت و افزایش گشت و کمین خصوصاً در مناطق آلوده.
- ۲۸- ارتقاء سطح علم و دانش پرسنل شاغل در ایستگاه های بازرسی و آموزش مستمر آنان با برگزاری کلاس های توجیهی و آموزشی.
- ۲۹- آموزش عوامل مستقر در پاسگاه های پلیس راه در خصوص حساسیت و برخورد با موارد مشکوک و هماهنگی با پاسگاه های انتظامی و مراکز و دواير مبارزه با قاچاق کالا و ارز.
- ۳۰- ایجاد آمادگی لازم در پاسگاه های مرزی با تجهیز و تامین نیازمندی های آنان جهت توانایی مقابله با کاروان های مسلح.
- ۳۱- اجرای طرح های جمع آوری سلاح و مهمات غیر مجاز در سطح کشور همچون سنوات گذشته یا صدور عفو عمومی.
- ۳۲- پیگیری یگانهای انتظامی کاشف به منظور برخورد قاطع و تعیین مجازات سنگین برای قاچاقچیان کالا و ارز از سوی مراجع قضایی و تعامل و پیگیری یا محاکم قضایی تا صدور حکم نهایی.
- ۳۳- ضرورت ضبط و مصادره خودروهای حامل کالای قاچاق و غیر مجاز و خودروهای جاسازی دارو و وجوه و مال به دست آمده از این راه به نفع دولت و یگان ها.
- ۳۴- جلب نظر و حساسیت مرزبانان کشور مقابل برای همکاری در جلوگیری از ورود قاچاق کالای مرزی.
- ۳۵- فراهم نمودن زمینه های اشتغال در مناطق آلوده و استان های مرزی و توجه ویژه مسئولین استانی و کشوری به وضعیت معیشتی مردم در این مناطق.
- ۳۶- استفاده از منابع و مخبرین در راستای شناسایی و دستگیری و انهدام باندهای قاچاق کالا و ارز.

- ۳۷- استقرار عوامل مخرب اطلاعاتی در ایستگاه های ایست بازرسی ثابت.
- ۳۸- فعال نمودن عوامل و یگان های اطلاعاتی و منابع و مخبرین با افزایش قابل توجه اعتبارات مربوطه.
- ۳۹- اخذ و بهره برداری اخبار و وضعیت موجود در آن طرف مرزها توسط یگان ها و سازمان های ذیربط (وزارت امور خارجه، قرارگاه نصر سپاه و...).
- ۴۰- تبادل اطلاعات عوامل اطلاعاتی دستگاه ها و یگان های امنیتی و اطلاعاتی با برگزاری نشست ها و همایش ها و....
- ۴۱- تخلیه اطلاعاتی سریع قاچاقچیان و رابطین دستگیر شده در بازجویی های اولیه (شناسایی مبادی ورودی، تهیه، بارگیری، مقصد نهایی حمل، مسیر های حمل، شیوه های تهیه، ورود، حمل، جاسازی و توزیع و...) و تهیه عکس از جاسازی ها، انگیزه حمل سلاح توسط متهم دستگیر شده، بررسی سوابق اتهامی و ارتکاب جرم متهمین، شناسایی عوامل دیگر باند و شبکه، اتخاذ تدابیر لازم جهت دستگیری متهمی متواری، شناسایی وارد کنندگان اصلی م منابع تامین مالی و... به طور کلی پی گیری و روند ثابت و جدی در کشف و دستگیری قاچاقچیان تا صدور نهایی حکم قاطع توسط مراجع قضایی و پرداخت نقدی حق و حقوق قانونی به مامورین کشف (شادنیا، ۱۳۷۵ص ۱۱۱).

بخش چهاردهم: رویکرد پلیس فن آوری

امروزه، پلیس فن آوری بیشتر با مشهودترین عناصر خود شناخته شده است. این عناصر شامل موارد زیر است: به روزآوری اطلاعات رایانه ای در مورد جرم، تحلیل جرم، و تهیه نقش پیشرفته جرم به عنوان مبنایی برای نشست های راهبردی تعاملی که مدیران را در مورد راهبردها و راه حل های خاص جرم در مناطق تحت مدیریت شان پاسخگو نگه می دارد اما فن آوری، محصول بسیار پیچیده ای از تحولات مدیریتی و ترتیبات سازمانی شامل فشرده گی سازمان، تمرکززدایی، اختیارات بیشتر برای کارکنان، صلاحدید و خودمختاری، پاسخگویی مدیریت محلی و افزایش مسئله محوری. بر اساس تجارب نیویورک، به نظر من

فن آوری پلیسی نمی تواند موجود کاملاً قابل حیاتی باشد در صورتی که فعالیت های اجرایی، مدیریتی و عملیاتی فوق قبل از آن وجود نداشته باشد.

بخش پانزدهم: رویکرد پلیس مبتنی بر اطلاعات

الگوی ملی اطلاعات تصویری را ارائه می دهد که راهبرد موثر نه تنها در مورد جرم و مجرمین بلکه برای تمام نیازهای ضابطین از جرائم سازمان یافته تا امنیت جاده را ارائه می دهد. این اطلاعات در رابطه با مسائل جدید یا بروز یافته در داخل یک سازمان پلیس یا یک بخش مستقل قابل استفاده می باشد؛ برای ارائه تمرکز راهبردی یا عملیاتی نیرو، برنامه ریزی مالی سازمان یا پلیس محلی... این کار نتیجه اشتیاق به سروسامان دادن به اطلاعات در درون نیروی انتظامی است... این الگو همچنین به رسمی ت شناختن الزامات تحول مدیران نیروی انتظامی است که سه نیاز خاص را بارز می سازد: برنامه ریزی و کار با همکاری سایر شرکا برای تامین امنیت اجتماعی؛ مدیریت اجرا و خطر؛ پاسخگو بودن در برابر بودجه.

الگوی ملی اطلاعات یک سیستم توسعه یافته و یک پایه برای مدیریت عملیات پلیس در انگلستان و ولز است. از نظر تاریخی بسیاری از شیوه های پلیسی بر اثر نیاز به پاسخ به تماس های مردمی به پیش برده شده اند. الگوی اطلاعات ملی الگوهای جرم را مشخص و پلیس را قادر به اتخاذ رویکرد اساسی برای حل مسئله می کند که در این صورت، منابع می تواند بطور اثربخش در برابر شناخت دقیق از جرم و وقایع مجرمانه بکار گرفته شود. الگوی ملی اطلاعات یک رویکرد مبتنی بر همکاری را به انجام امور پلیسی می دهد و بسیاری از راه حل های مسائل مشارکت سایر سازمان ها و اعضا را الزامی می سازد. پلیس بیشتر تقویت می شود در صورتی که مقارن با سایر سازمان های شریک مورد استفاده قرار گیرد به عنوان نمونه، فرایند انجام عملیات مشترک و همکاری، و هنگامی که پلیس از اطلاعات اجتماعی برای ارزیابی راهبردی استفاده می کند (رفعتی اصل، ۱۳۸۹ ص ۱۲۱).

نتیجه گیری

با عنایت به موارد بالا دستگاه قوه قضائیه و سازمان نیروی انتظامی به عنوان متولیان مبارزه با کالای قاچاق به خصوص قاچاق مشروبات الکلی در کشور ایران می باشند. دستگاه قوه قضائیه با وضع قوانین و مقررات مربوط به قاچاق مشروبات الکلی و باطبع آن نیروی انتظامی به عنوان اهرم اجرایی قوانین به منظور مبارزه و پیشگیری نسبت به قاچاق اقدام می نماید. نیروی انتظامی از طریق رویکردهای مناسب به مقابله با قاچاق و مبارزه با عاملان و توزیع کنندگان و تولید کنندگان مشروبات الکلی پرداخته است و در این عرصه راهکارهایی برای مبارزه و پیشگیری ارائه نموده است که به طور مفصل در مطالب فوق مورد بررسی قرار گرفت. نتایج محقق نشان می دهد که بعضی از راهکارهای فوق بیشتر می تواند در زمینه مبارزه و پیشگیری از قاچاق مشروبات الکلی نسبت به سایر راهکارهای دیگر مورد توجه قرار بگیرد. در خاتمه بایستی به این نکته اشاره کرد که هرچند تاکنون بخشی از اقدامات یاد شده به اجرا درآمده و اقدامات بسیار مؤثری توسط پلیس و سایر ارگان های مبارزه با قاچاق انجام پذیرفته است؛ ولی از آنجایی که دشمن با تمام توان و امکانات به یک هجوم فرهنگی مبادرت کرده و همه عزم خود را جهت استحاله فرهنگی به کار گرفته است، قوانین، امکانات و نیروی انسانی فعلی نمی تواند جوابگوی این مبارزه مقدس باشد؛ لذا می طلبد با اصلاح ساختارهای درون سازمانی و اهتمام بیشتر فرماندهان و مدیران محترم، همچنین افزایش تعاملات دستگاه های برون سازمانی و درون سازمانی، به صورت منسجم و هدفمند با برنامه ریزی دقیق در این مبارزه شرکت کرد تا به حول و قوه الهی به اهداف مورد نظر دست یافت.

پیشنهادات

با توجه به مطالب فوق پیشنهادات زیر ارائه می گردد:

۱. بررسی عملکرد فرمانده انتظامی شهرستان مناطق مرزی در مبارزه با قاچاق و تطبیق آن با عملکرد سایر فرماندهان هم طراز.
۲. بررسی عملکرد نیروهای انتظامی سایر کشورهای پیشرفته در مبارزه با قاچاق کالا (اسلحه و مشروبات الکلی).
۳. بررسی عوامل درون سازمانی مؤثر بر قاچاق کالا (اسلحه و مشروبات الکلی).
۴. بررسی عوامل برون سازمانی مؤثر بر قاچاق کالا (اسلحه و مشروبات الکلی).
۵. بررسی نقاط ضعف قانونی و قضایی در امر مبارزه با قاچاق کالا (اسلحه و مشروبات الکلی).
۶. بررسی تأثیر احساس تعلق مردم منطقه به حکومت مرکزی بر میزان قاچاق کالا (اسلحه و مشروبات الکلی).
۷. بررسی تأثیر حضور نیروهای متعهد و مؤمن در نیروی انتظامی مناطق مرزی و مبارزه قاطع با رشاء و ارتشاء در بین کارکنان و مردم منطقه بر قاچاق کالا (اسلحه و مشروبات الکلی).
۸. توسعه و تست مدل های نظری جدید در مطالعات آتی.
۹. بررسی تأثیر عوامل منطقه ای و فرا منطقه ای اعم از عوامل سیاسی، نظامی، و فرهنگی مرتبط با امر قاچاق.
۱۰. بررسی تأثیر سازمان و ساختار قاچاق بین الملل و تشکیلات آن.

منابع و مأخذ

- ابن منظور، محمد بن مکرم. (۱۴۰۷). لسان العرب، جلد اول، چاپ سوم، بیروت: دارصادر.
- آخوندی اصل، محمود. (۱۳۸۴). آئین دادرسی کیفری، جلد پنجم، چاپ چهارم، تهران، انتشارت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- بندریگی، محمد. (۱۳۸۷). المنجد، تهران: نشر اسلامی.
- پلیس مبارزه با قاچاق کال و ارز. (۱۳۹۰). مجموعه طرح ها و دستورالعمل ها، پلیس آگاهی ناجا.
- ترابی، یوسف. پاینده، علی. حاجی زاده، حسن. (۱۳۸۷). عملکرد پلیس در اجرای طرح ارتقای امنیت اجتماعی با رویکرد مشروبات الکلی از دیدگاه مردم اصفهان، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال ۳، شماره ۵۳، ۱-۶۵.
- حضرتی، صمد. (۱۳۸۰). قاچاق مشروبات الکلی، مجله پیام آموزش، شماره ۲۱، ص ۶۳-۹۵.
- خوش سلوک، مهران. جوادپور، سحر. (۱۳۸۰). «آخرین دستاوردها پیرامون شراب خواری»، نشر پیام معرفت، چاپ اول.
- دهخدا، علی اکبر. (۱۳۷۶). لغت نامه دهخدا، تهران: نشر دانشگاه.
- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۴۲.
- رایجیان اصلی، مهرداد. (۱۳۸۴). رهیافتی نو به بنیان های نظری پیشگیری از جرم، مجله حقوقی دادگستری، شماره های ۴۸-۴۹.
- رفعتی اصل، عزیز، مقیمی، مهدی، ۱۳۸۹، پلیس و راهبردی وضعی پیشگیری از جرم، فصلنامه علمی - پژوهشی انتظام اجتماعی، سال دوم، شماره اول.
- ساداتی، سید محمد مهدی. (۱۳۹۰). پلیس و پیشگیری از جرایم بدون بزه دیده، فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، شماره اول، سال چهارم.

سراج زاده، سیدحسین و ایرج فیضی (۱۳۸۶). بررسی وضعیت مصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی در بین دانشجویان: پژوهشی پیمایشی از دانشگاه های دولتی تحت پوشش وزارت علوم در سال تحصیلی ۱۳۸۲-۱۳۸۱، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال هفتم، شماره ۲ شادنیا، هوشنگ. (۱۳۷۵). مبارزه با قاچاق، تهران، اداره کل پشتیبانی آموزش ناجا. امید زنجانی، حسن. (۱۳۷۱). فرهنگ لغت عمید، تهران، انتشارات امیرکبیر.

معصومی نژاد، رضا. (۱۳۸۹). الگوی کاهش تقاضای مشروبات الکلی در ایران (با تاکید بر پیشگیری و درمان)، دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام، پژوهشکده تحقیقات راهبردی. معین، محمد، فرهنگ فارسی، ج ۹، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۵.

مقیمی، مهدی. قورچی، مجید، ۱۳۸۴، بستن کوچه ها و معابر و کاهش جرم، فصلنامه دانش انتظامی، دانشگاه علوم انتظامی، سال هفتم، شماره چهارم.

موسوی خمینی، روح الله (امام). (۱۴۰۳ق). توضیح المسائل، دار إحياء التراث العربی، بیروت، چاپ دوم، ج ۱، ص ۸۱.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی